

Сучасний погляд на основні проблеми українських та американських підлітків

Makarenko N.M. The modern view on the main problems of Ukrainian and American teenagers / N.M. Makarenko // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D.Maksymenko, L.A.Onufriieva. – Issue 27. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2015. – P. 280–291.

Н.М. Макаренко. Сучасний погляд на основні проблеми українських та американських підлітків. У статті представлено результати дослідження процесу соціалізації сучасних українських та американських тінейджерів. На основі аналізу наукових англomовних Інтернет-публікацій визначено основні проблеми дорослішання підлітків-американців. До цих проблем відносяться: порушення афективної сфери (агресивність, депресія), деструктивний вплив ЗМІ, інфантильність, «синдром Пітера Пена» як результат відсутності ініціації та батьківських помилок у вихованні, експерименти з тілом, щоб відповідати вимогам сучасної моди, моббінг, булінг. Доведено, що дослідження американських та європейських психологів більш інформаційні, прикладні, відрізняються якістю та можливостями ґрунтовних досліджень у цих країнах, систематичною «міграцією» проблем розвитку підлітка у нашу реальність. На основі всебічної діагностики (бесід, спостережень, експертних оцінок, анкетування) українських підлітків представлено їх точки зору на взаємовідношення зі старшим поколінням, батьками. Визначено умови готовності знаходити взаємопорозуміння, визначено основні цінності віку: здоровий спосіб життя, потреба у приватності, перегляд взаємовідношень з батьками, збільшення френдзони, обережність у ранньому статевому житті. Встановлено, що деякі проблеми та цінності представників різних національностей (соціальне сприймання, конкуренція у навчанні, стреси, свобода виказувань) кардинально відмінні: українські підлітки у своїх відповідях більш закриті, стереотипні, примітивні (батьки, здоров'я, друзі, гроші), американські – розкуті, соціальні (потреба бути не схожими на інших, острах соціального несприйняття, спрямованість думок оточуючих про них, конкуренцію у навчанні, зброя в руках у невірноважених осіб, кількість стресів у житті підлітка).

Ключові слова: дорослішання, взаємопорозуміння, специфічність особистісних рис, критичний період розвитку, підліток, інфантильність, ціннісні орієнтації, френдзона.

Н.Н. Макаренко. Современный взгляд на основные проблемы украинских и американских подростков. В статье представлены результаты исследования процесса социализации современных украинских и американских тинейджеров. На основе анализа научных англоязычных Интернет-публикаций современных исследователей выделены основные проблемы взросления подростков-американцев. К этим проблемам относятся нарушения аффективной сферы (агрессия, депрессия), деструктивное влияние СМИ, инфантильность, «синдром Питера Пена» как результат отсутствия процесса инициации, ошибок в родительском воспитании, эксперименты с телом для того, чтобы отвечать требованиям современной моды, моббинг, буллинг. Доказано, что исследования американских и европейских психологов более информационные, прикладные, отличаются качеством и возможностями научных исследований в этих странах, систематической «миграцией» проблем развития подростка в нашу реальность. На основе всесторонней диагностики (бесед, наблюдения, экспертных оценок, анкетирования) украинских подростков представлены точки зрения на взаимоотношения со старшим поколением, родителями. Определены условия готовности находить взаимопонимание, определены основные ценности данного возраста: здоровый образ жизни, потребность в приватности, пересмотре взаимоотношений с родителями, увеличение френдзоны, осторожность в ранней половой жизни. Установлено, что некоторые проблемы и ценности представителей разных национальностей (социальное восприятие, конкуренция в обучении, стрессы, свобода высказываний) кардинально отличаются: украинские подростки в своих ответах более закрыты, стереотипны, примитивны (родители, здоровье, друзья, деньги), американские более раскованы, социальны (потребность быть непохожими на других, страх социального невосприятия, конкуренция в обучении, оружие в руках у неадекватных личностей, стрессы в жизни).

Ключевые слова: взросление, взаимопонимание, специфичность личностных черт, критический период развития, подросток, инфантильность, ценностные ориентации, френдзона.

Постановка проблеми. Не зважаючи на численні дослідження, психологія підліткового віку наразі залишається найбільш проблемною темою. Формували власний підхід до її дослідження викладачі кафедри загальної та вікової психології Криворізького національного університету у колективній монографії «Сучасний підліток у системі психолого-педагогічного супроводу», зазначаючи, що «багатопланова та багаторівнева проблема особистісного розвитку сучасного підлітка набуває нового осмислення в контексті принципових змін культурно-історичної ситуації розвитку людини епохи постмодернізму» [1,6]. Оцінити існуючі проблеми українських підлітків можна у порівнянні з проблемами їх закордонних однолітків. Звернення до

досліджень саме американських психологів пояснюється якістю та можливостями наукових досліджень проблемних сфер у цій країні, систематичною «міграцією» проблем розвитку підлітка у нашу реальність.

Аналіз досліджень. Підлітковий період займає виключно важливе місце у процесі формування особистості, проте дослідження цього періоду (Л.С.Виготський, Л.І.Божович, Г.С.Костюк, А.В.Петровський), проведені в минулому столітті, багато у чому застріли. Тому потрібно визначити найбільш вагомі вектори аналізу проблеми розвитку сучасного підлітка у нових, динамічних умовах. «Ще не дорослий, але вже і не дитина» демонструє «різкі, якісні зміни, які торкаються всіх сторін розвитку. Початок отроцтва (за І.Дубровіною) характеризується появою деяких специфічних рис, найбільш важливі з яких:

- прагнення до спілкування з однолітками;
- поява у поведінці ознак, які свідчать про прагнення ствердити свою самостійність, незалежність, особистісну автономію [2, 371.]

Для розуміння цього віку, вибору правильного спрямування та форм роботи, необхідно пам'ятати, що цей вік відноситься до критичних періодів життя людини. Причини виникнення, прояви, характер, значення порушень поведінки, специфіку віку у підлітка вивчали як вітчизняні, так і зарубіжні психологи (Л.С.Виготський, Д.Ельконін, Є.П.Ільїн, О.Лічко А.Пріхожан, Г.Крайг, Ф.Райс, А.Бандура, Ф.Дольто, тощо) [1;3]. Особлива увага приділялася проблемі провідної діяльності – особистісному спілкуванню, яке на даному етапі життя є більш значущим для подальшого розвитку та психічного здоров'я, ніж розумовий розвиток, успішність у навчанні. Але численні психолого-педагогічні помилки у роботі з означеною категорією потребують пошуку нових джерел інформації для їх запобігання. Тому **метою статті** вважаємо порівняльний аналіз проблемного поля підлітків різних ментальностей, національностей, виховання.

Виклад основного матеріалу. Значний вклад у пошук оптимальних шляхів вирішення проблем тінейджерів внесли американські психологи Адель Фабер та Елейн Мазліш [4]. У своєму бестселері «Как говорить, чтобы подростки слушали, и как слушать, чтобы подростки говорили» вони на основі власного практичного досвіду, спілкування з батьками, аналізу отриманих листів-запитів розробили свої, досить оригінальні рекомендації щодо «отримання доступу до думок, цінностей батьків та підлітків». Ці авторські методики спілкування «здатні вивести

взаємодію між батьками та дітьми на більш задовільний рівень» [4,20]. При зустрічах з батьками підлітків вони «занурювали» їх у власне проблемне отроцтво, вчили розуміти почуття дитини, заохочувати співробітництво, сумісно вирішувати проблеми, вислуховувати думку дитини, шукати в ній раціональне зерно. Крім того, психологи запропонували дітям цих батьків, підліткам відповісти на декілька питань, щоб зрозуміти, де найбільш вразливі місця щодо встановлення взаємопорозуміння з батьками, дорослими.

Нами також було проведено опитування сучасних підлітків з використанням запропонованих питань. Опитування проводилося у двох загальноосвітніх школах міста: звичайній та спеціалізованій з поглибленим вивченням іноземної мови. Досліджувані – учні 8 та 9 класів: 54 учні 8 класу, 88 учнів 9 класу. Загальна вибірка – 142 учні. У результаті отримано таку інформацію.

1. Як ви вважаєте, що мають на увазі люди, коли говорять: «Ох вже ця молодь»?

Зазвичай, всі опитані сприймають ці слова як негативну характеристику віку представниками іншого покоління. На думку більшості підлітків (67,5%), старше покоління сприймає їх як «розумово відсталих», «ненормальних», «поганих», «легковажних», «некультурних», «неслухняних», «агресивних», «розбещених», які мріють тільки про розваги, мають інші інтереси, цінності, багато шкідливих звичок. Деякі досліджувані (11,2%) вважають, що старше покоління задрить енергійності сучасної молоді, здатності виконувати складну роботу, мати драйв, комп'ютер, власні цінності, інтереси. Слід зазначити, що досить велика кількість підлітків (21,3%) як у звичайній, так і у спеціалізованій школах не можуть пояснити подібний вираз («не знаю»), що свідчить про нездатність до рефлексування, нерозвиненість критичного мислення.

2. Як ви вважаєте, що є найбільш цінним у вашому віці як для вас, так і для ваших друзів?

У відповідях на це питання чітко прослідковується (82,1%) тенденція до загальнолюдських цінностей: друзі, батьки, рідні, здоров'я, навчання, спілкування. У даному ряду також зустрічаються: вільний час, молодість, улюблена справа, спорт. Деякі підлітки (5,8%) вважають основними цінностями гроші, матеріальний достаток, комп'ютер, планшет, солодощі. Свобода, свобода думки, щирість, вірність, відповідальність, потреба зайняти місце у суспільстві, цнотливість згадується у 11,1%. Слід зазначити, що отримані відповіді повністю відрізняються від

відповідей американських підлітків, для яких найбільш цінним у цьому віці є зустрічі з протилежною статтю, гуляння, задоволення від життя, зменшення рівня обмежень з боку батьків.

3. Про що найбільше переживає людина у вашому віці?

Відповіді на це питання певним чином повторюють відповіді на попереднє. 72,4% опитаних переживає за близьких та рідних, здоров'я, відношення з друзями (френдзону), навчання, іспити, майбутнє, гроші. При цьому слід зазначити, що у контексті «навчання» практично не згадується поняття «знання». Воно підміняється поняттям «оцінки, щоб не тривожити батьків», що є свідченням переваги зовнішньої мотивації. Переживання за майбутнє, вступ до ВНЗ, кохання, відношення з коханою людиною, незадовільний зовнішній вигляд, відсутність одягу визначили 14,2% опитаних. Серед відповідей є такі, які стосуються негативного відношення до школи (переживаю, щоб не телефонувала класний керівник), окремих вчителів. Отримані відповіді відрізняються від відповідей американських однолітків деяким примітивізмом. Більша розкутість американців дає привід їм хвилюватися за «схожість на інших», «соціальне несприйняття», «думки оточуючих про них», «конкуренцію у навчанні», «зброю в руках у невірноважених осіб», «кількість стресів у житті підлітка».

4. Чи допомагають вам будь-які слова чи вчинки ваших батьків?

Закритість питання дає можливість підрахувати «так» та «ні» та визначити: 68,1% підлітків вважає, що слова та вчинки батьків їм «допомагають», «можливо допомагають», «іноді», «трохи допомагають». 38,9% такої допомоги не відчують. Зустрічаються відповіді: «вчусь на помилках батьків», «батьки мене надихають». Не вказано, які конкретно слова та вчинки мають на увазі, що уможливило якісне оцінювання їх значущості.

5. Чи заважають вам будь-які слова чи вчинки ваших батьків?

Подібна «закритість» питання також дає можливість кількісного, а не якісного аналізу. Але слова та вчинки батьків заважають 65,8% опитаних. За окремими уточнюючими відповідями можна визначити, що це неповажне ставлення до дитини, крик, покарання, потреба «переробити» дитину за власним баченням.

6. Якщо б ви могли дати пораду вашим батькам, що ви б сказали?

Слід зазначити, що відповіді на дане питання практично повторюють поради батькам, які хочуть зробити американські од-

нолітки. Це, на нашу думку, слідство помилки, які роблять батьки всіх національностей. Не знаючи специфіки віку, обираючи гіперопіку при вихованні, постійно порушуючи права дитини, вони отримують такі поради: «більше спілкуйся зі мною», «не чіпляйся постійно», «не лізь у моє життя», «не вказуй постійно, що мені робити», «прислухайся до моєї думки», «не кричи», «уяви, що правильна думка може бути не тільки у вас», «менше зауважень з кожного приводу», «не лізь у мій телефон та комп'ютерну переписку», «не опікуйтесь так ретельно», «простіше дивись на речі», «можу прожити без ваших порад» тощо. Підлітки потребують більше поваги, свободи, доброго відношення, зменшення брехні, нещирості у відношеннях. Цікаво те, що 27,3% опитаних пропустили відповідь на це питання, написали «не знаю» або навіть «отримаю по щокам, якщо наважуся дати пораду батькам». Означена інформація повинна бути доведена до батьків для усвідомлення ними помилок у вихованні та відношеннях з дітьми. До речі, А.Фабер та Е.Мазліш на своїх тренінгових заняттях з батьками в першу чергу запропонували згадати їх відношення з батьками у підлітковому віці, розповісти окремі випадки, відновити почуття та емоції, які викликали постійні повчання дорослих, втручання у особистісне життя, заборони, нав'язування власних норм поведінки. Таким чином, батьки отримали чітку відповідь, де є вихід у покращенні відношень з дітьми.

7. Якщо б ви могли дати пораду вашим одноліткам, що б ви сказали?

Зважаючи на анонімність опитування хочеться вірити, що рівень соціальної бажаності у відповідях низький. Тому більшість відповідей-порад «вести здоровий спосіб життя», «не палити, не пити, не вживати наркотики», «займатися спортом», «бути толерантним», «не бути твариною», «більше читати», «не занурюватися у геймерство», «серйозно відноситися до навчання», «не лихословити», «бути адекватним» радує. Переважна кількість таких відповідей може бути результатом як виховної роботи з боку батьків, вчителів, так і переконаннями, які сформувалися у підлітка, його власним досвідом. Саме останнє пояснює такі поради як: «не жити раннім статевим життям», «не втрачати цнотливості», «використовувати засоби контрацепції». А поради «не хвилюватися по дрібницям», «жити власним розумом», «поважати інтереси інших», «любити батьків, бо вони колись помруть», «не марнувати часу», «не пліткувати», «прагнути до досконалості» свідчать про достатню соціальну зрілість опитаних.

8. Що б ви хотіли змінити у вашому шкільному житті, дома, у колі друзів?

Відповіді на це питання можна умовно поділити на три групи. До першої відносяться питання взаємовідношень з друзями, френдзони («хороших однокласників», «вірних друзів», «уваги один до одного», «довіри», «щоб не зраджували близькі та друзі»). До другої – питання матеріального спрямування: «збільшення зарплати батьків», «ремонт у школі та дома», «новий телефон, плазма, побутова техніка», «гроші за хороші оцінки». А третя група побажань викликає тривогу. Це зміни вчителів (при цьому неодноразово називаються одні і ті ж прізвища), збільшення практичного спрямування навчальної діяльності, повернення батьків у родину, послаблення впливу церкви на членів родини, втеча зі школи взагалі, позбавлення думок про самогубство.

Саме третя група відповідей може допомогти практичному психологу школи визначити найбільш проблемні зони у житті підлітка, ознайомити з ними вчителів, батьків та спланувати роботу саме з ними.

Також з допомогою студентів факультету іноземних мов Криворізького національного університету було проведено аналіз останніх (2010-2013) Інтернет-публікацій англомовних джерел. Інформацію було отримано нами також при аналізі журналу «PSYCHOLOGY TODAY». Означені джерела містять 3 блоки інформації у розділі «Adolescence»: наукові роздуми про дорослішання; формування духовного здоров'я підлітка; девіантну поведінку, її причини, наслідки, шляхи корекції. До основних проблем підліткового віку можна віднести:

1. Стан афективної сфери, депресія у підлітків. Вона викликана невпевненістю у собі, низьким рівнем домагань, шкільною неуспішністю, що приводить до пошуку друзів серед таких же невдах, занурення у девіантні угруповання. «Devil may care» («диявол» піклується про поведінку) такого підлітка. Американські дослідники визначають шляхи вирішення подібних проблем (які практично збігаються з результатами вітчизняних досліджень): враховувати провідну діяльність (потребу у спілкуванні), вчити основам спілкування, встановленню міжособистісних зв'язків, не залишати підлітка наодинці з проблемами, підвищувати допоміжну роль дорослого у житті підлітка.

2. Підліток та ЗМІ. Американський науково-популярний журнал «Знамя жизни» у 2010 році вміщує результати досліджень китайських вчених щодо впливу Інтернету на емоційну сферу підлітків. Ними було діагностовано 1000 студентів коле-

джу у Гуанджоу та зафіксовано зростання рівня жорсткої агресії та депресії серед патологічних користувачів Інтернетом. Повторне опитування: «Як часто ви відчуваєте почуття пригніченості у стані off line» показало – 94% респондентів почуваються краще.

Доктор психології з Пітсбурга Брайен Праймік вважає, що причина подібного зростання криється у перегляді відповідних програм наодинці.

Психолог Лоуренс Тілен (медична школа, Австралія) також підтверджує вплив Інтернету на емоційну сферу підлітка, зокрема, комп'ютерних ігор «Квест», у яких потрібно виконати набір відповідних завдань за алгоритмом. Визначено, що поразка у такій грі сприймається набагато трагічніше, ніж у реальному житті. Найбільш пригнічено відчувають себе дівчата у віці 12 років, у 17 років рівень пригніченості збільшується. На їх емоційний стан спробували впливати медикаментозно (прозак та плацебо) та визначили – результат однаковий. З цього можна зробити висновок – велику роль відіграє сугестія, виводити себе з подібного стану потрібно самотужки, за допомогою психотренінгів та релаксації.

Джон Карі, доктор медицини, психолог університету Дьюк, стверджує, що ті підлітки, які корегували свій емоційний (психічний) стан за допомогою медикаментів, через 5 років відчувають значне погіршення стану. Тому достатньо при погіршенні емоційного стану підлітка підвищити рівень турботи до нього з боку дорослих, щоб спостерігати зменшення яскравих проявів депресії. Без сумніву, говорити на важкі теми з підлітком надзвичайно складно, але 15-хвилинна бесіда у день може суттєво підтримати дитину. Зокрема, припинити розмови підлітка щодо суїциду, яким вони іноді лякають дорослих та розібратися, навіщо вони це роблять.

Доктор психології Бас вважає «винним» Інтернет (сторінки ВКОНТАКТЕ, TWITTER-«чириканье», Facebook), у якому створюються групи «choking games», які навчають підлітків різноманітним засобам йти з життя. Крім того, існує спеціальний сайт «Як собі нашкодити», у якому викладають інформацію про види аутоагресії. Дорослим потрібно насторожитися: аутоагресія, заподіяння собі болю – спосіб відволіктися від емоційних проблем, сигнал про потребу допомоги.

3. Харчові розлади, перехід до розряду «худі швабри». Така проблема у першу чергу існує серед дівчат-підлітків. Визначено, що вони більше, ніж хлопці, піддаються впливу ЗМІ у питаннях ідеалізації тіла («створення іміджу тіла»). Нещодавно, у

ЗМІ стали «викладати» фотографії дівчат у природних умовах, без корекції фотошопу, щоб переконати користувачів: природна краса – це також гармонійно, привабливо. Зважаючи на те, що сьогодні Інтернет стає єдиним шляхом соціалізації підлітка, його потрібно максимально використовувати у пропаганді здорового способу життя. У цьому питанні також потрібно зменшувати менторство дорослих, пам'ятати, що у підлітків високий рівень страху програти, потреба у змагальності (особливо у дівчат).

Учені пробують знайти причини такого знуцання над своїм тілом. В першу чергу – це обстановка у родині, слабка представленість конструктивних, соціально позитивних мотивацій (на першому плані – красиве життя, яке повинно початися само по собі, без жодних зусиль). Проблемні дівчата-підлітки постійно шукають задоволення, у них недорозвинена сфера уяви, емпатії, «не ті куміри» для наслідування, погана адаптація до самотності. Також на них позначається вплив групи.

4. Інфантильність або відстрочка у періоді дорослішання. Деніель Ноумен, психолог, зазначає, що дорослішання закінчується у різному віці. Останнім часом спостерігається подовження цього періоду. Гвент Гевел, доктор психології, доводить, що у деяких людей дорослішання не наступає і у віці 28 років. Це пояснюється повним заміщенням нашого життя Інтернетом, де все сприймається поверхнево, все вирішується простим натисканням кнопки: без зусиль, без глибини.

Можливі причини всепоглинаючої інфантильності у відсутності церемонії процесу дорослішання (ініціації), коли відбувається перетворення підлітка у дорослого; чітких критеріїв початку-закінчення дорослішання. Потрібні сучасні ритуали ПОСВЯЧЕННЯ у будь-якій формі (спортивні, навчальні заслуги, активний пошук та пропозиція підлітку галузі для самоствердження).

Одним із ефективних критеріїв дорослішання є фінансова незалежність підлітка, формування відповідальності за виконання будь-чого. Але науковці застерігають: підліток тільки тоді може бути відповідальним, коли самостійно приймає рішення, за яке потрібно відповідати. Також прискорює процес дорослішання адекватна самооцінка. Батькам та дорослим (які впливають на її формування) потрібно підтримувати те, що у дитини є, а не підкреслювати те, чого у неї немає.

5. Проблема «батьки-діти». У середині минулого століття провели експеримент: у різні звукоізолювані кімнати поміщали окремо матір та її немовля, вивчаючи різноманітні фізіологічні

процеси та мозкову активність досліджуваних. Визначено, що при зміні процесу чи активності у дитини – тут же вони змінювалися у матері (і навпаки). Тобто тісний емоційний зв'язок існує між матір'ю та немовлям не тільки на усвідомлюваному рівні.

Це говорить про потребу враховувати феномен симбіотичних (нерозривних) відношень «дитина-матір». Символічна «пуповина», яка пов'язує їх, має розірватися тричі: при народженні, у кризі 3-х років (коли потрібно визнати автономність дитини), у підлітковому віці (визнати право на автономність, послабити контроль за ситуацією). Ознака нерозірваності симбіозу – різні адикції підлітка. Тобто як гіперопіка, так і гіпоопіка у вихованні не допускається.

Слід зазначити, що у всіх публікаціях останнього періоду все більше відповідальності за формування дитини покладається на батьків, а не на суспільні інституції. Американські вчені підраховували: 65 годин підліток на тиждень проводить у спілкуванні зі своїми однолітками, 4 години – з батьками. Відповідно, ні про який позитивний вплив на розвиток дитини мова йти не може.

6. Раннє статеве життя. Ця проблема падіння моральних норм непокоїть дорослих і вважається надсучасною. Але це міф. Професор соціології Кетлін Ейл Богл підняла статистичні дані з 50-х років минулого століття та спростувала падіння моральних норм. Рання вагітність (у 11-15 років) спостерігалася і раніше, просто тоді не було такої кількості публікацій про ці факти. І це був не результат падіння, а результат відсутності знань про контрацепцію.

7. Залякування «*bulling*» (агресивна поведінка, злісне переслідування, приниження, підлив репутації тощо) та «*Mobbing*», «*ganging*» – психологічні утискання, у першу чергу групі з боку дорослих, однолітків.

Висновки. Аналіз англomовних джерел дає можливість не тільки визначити основні проблеми складного періоду дорослішання тинейджерів, а й порівняти їх проблеми та цінності. Встановлено, що деякі проблеми та цінності представників різних національностей (соціальне сприймання, конкуренція у навчанні, стреси, свобода виказувань) кардинально відмінні: українські підлітки у своїх відповідях більш закриті, стереотипні, примітивні (батьки, здоров'я, друзі, гроші), американські – розкуті, соціальні (потреба бути не схожими на інших, страх соціального несприйняття, спрямованість думок оточуючих про них, конкуренцію у навчанні, зброя в руках у неврівноважених осіб, кількість стресів у житті підлітка).

Список використаних джерел

1. Токарева Н. М. Сучасний підліток у системі психолого-педагогічного супроводу : монографія / Н. М. Токарева, А. В. Шамне, Н.М. Макаренко. – Кривий Ріг : Товариство ВВП : Інтерсервіс, 2014. – 312 с.
2. Практическая психология образования : Учебное пособие / под редакцией И.В. Дубровиной. – СПб. : ПИТЕР, 2007. – 592 с.
3. Ильин Е.П. Психология для педагогов / Евгений Ильин. – СПб. : Питер, 2012. – 640 с.
4. Фабер А. Как говорить, чтобы подростки слушали и как слушать, чтобы подростки говорили / Адель Фабер, Элейн Мазлиш. – М. : Эксмо, 2013. – 240 с.

Spysok vykorystanykh dzherel

1. Tokareva N.M. Suchasnyi pidlitok u systemi psychologo-pedagogichnogo suprovodu : monographia / N.M. Tokareva, A.V. Shamne, N.M. Makarenko. -Kryvyi Rih : TOV VNP Interservis, 2014. – 312 s.
2. Practicheskaiia psychologiia obrazovaniya: Uchebnoye posobiye / Pod redaktsyei V.I. Dubrovinoy. – SPb. : PITER, 2007. – 592 s.
3. Iliyin E.P. Psychologiia dlia pedagogov / Evgeniy Iliyin. – SPb. : Piter, 2012. – 640 s.
4. A. Faber Kak govorit, chtoby podrostki slushali i kak slushat, chtoby podrostki govorili / Adel Faber, Elein Mazlish. – M. : Eksmo, 2013. – 240 s.

N.M. Makarenko. The modern view on the main problems of Ukrainian and American teenagers. This article introduces the research results concerning socialization of modern Ukrainian and American teenagers. The principal problems that American teenagers face while becoming adults (growing up) were discovered according to the analysis of the different Internet scientific publications of modern researches written in English. These problems are referred to the disturbance of the affective sphere, aggression, depression, destructive influence of mass media, infantilism, the Peter Pan syndrome as a result of the lack of initiation processes, mistakes in children's upbringing, experiments with the body in order to meet the requirements for modern fashion, mobbing, bullying. It is proved that numerous researches of American and European psychologists are more informative and applied (solvable). Moreover, they are remarkable for their quality and possibilities of scientific researches in these countries, systematic «migration» of the problems concerned with the teenagers' develop-

ment to our today's reality. According to the comprehensive diagnostics (conversations, observations, expert judgments, questionnaires) of Ukrainian teens, different points of view relating to the relationship between the teenagers and their parents or older generation were introduced. Readiness to find mutual understanding and fundamental values of this exact period such as healthy lifestyle, the necessity of privacy, review of relationships with parents, expansion, extension of a friend zone, caution in early sexual intercourse were defined. It is established that some problems and values of representatives of different nationalities (social perception, competition in education, stresses, freedom of speech) are greatly different: Ukrainian teenagers while answering are more private, more stereotypical and more primitive (parents, health, friends, money), however, American teens are more relaxed, more social (necessity of being different from other people, fear of social imperception, competition in education, a weapon belonging to inadequate personalities, stresses).

Key words: growing up, understanding, specificity of personality traits, critical period of development, infantilism, value orientations, friend-zone.

Received October 12, 2014

Revised November 11, 2014

Accepted December 05, 2014

УДК 159.94

К.С. Максименко

Ksenia.maximenko@gmail.com

ЛИЧНОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННАЯ ПСИХОТЕРАПИЯ МОСКОВСКОЙ ПСИХОТЕРАПЕВТИЧЕСКОЙ ШКОЛЫ

Maksymenko K.S. Personality-oriented psychotherapy of Moscow psychotherapeutic school / K.S. Maksymenko // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostiuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D.Maksymenko, L.A.Onufriieva. – Issue 27. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2015. – P. 291–304.

К.С.Максименко. Особистісно-орієнтована психотерапія московської психотерапевтичної школи. Автор статті констатує, що методологічною підставою для особистісно-орієнтованої психотерапії (ООП) слугувала концепція неврозів В.М. М'ясищєва. Центральним елементом